

PREZES
URZĘDU OCHRONY KONKURENCJI I KONSUMENTÓW
DELEGATURA URZĘDU OCHRONY KONKURENCJI I KONSUMENTÓW
W LUBLINIE

20-074 Lublin, ul. Spokojna 9a
Tel. (0-81) 532-35-31, 532-54-48, Tel/Fax (0-81) 532-08-26
E-mail: lublin@uokik.gov.pl

Lublin , dnia 17 kwietnia 2003 r.

RLU – 50S- 1/03/MW

DECYZJA RLU – 12/03

Stosownie do treści art. 28 ust. 6 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. z 2000 r. Nr 122 poz. 1319 ze zm.), oraz § 6 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie określenia właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Dz.U. nr 18 poz. 172 ze zm.), po przeprowadzeniu postępowania antymonopolowego wszczętego z urzędu przeciwko Zamojskiej Korporacji Energetycznej S.A. w Zamościu.

działając w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów:

na podstawie art. 9 ustawy cyt. wyżej uznaje się za ograniczającą konkurencję i naruszającą zakaz , o którym mowa w art. 8 ust. 2 pkt. 6 w/w ustawy, praktykę polegającą na nadużywaniu pozycji dominującej na lokalnym rynku dostawy energii elektrycznej, poprzez narzucanie odbiorcom uciążliwych warunków umowy dostawy energii co przynosi dostawy nieuzasadnione korzyści poprzez żądanie i pobieranie od odbiorców energii elektrycznej opłaty za energię wg wystawionych blankietów korygujących dla opłat wymagalnych w terminach późniejszych niż terminy wpłat z blankietów korygujących **i nakazuje zaniechania jej stosowania.**

Uzasadnienie

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (zwany dalej: Prezes UOKIK) wszczął z urzędu w dniu 7 stycznia 2003r. postępowanie w sprawie stosowania przez Zamojską Korporację Energetyczną S.A. w Zamościu (zwaną dalej ZKE) praktyki, polegającej na nadużywaniu pozycji dominującej na rynku dostawy energii, poprzez narzucanie uciążliwych warunków umowy przynoszących przedsiębiorcy nieuzasadnione korzyści tj. praktykę opisaną w art. 8 ust. 2 pkt. 6 w/w ustawy .

Zdaniem Prezesa UOKIK przesłanki w/w przepisu wypełnia praktyka stosowana przez ZKE w 2002 r. i na początku 2003 r., polegająca na narzucaniu odbiorcom energii w wystawianych i przesłanych fakturach korekcyjnych nieuzasadnionych terminów opłat za energię elektryczną, wyznaczonych na dzień 26.11. 2002 r., gdy korekta dotyczyła blankietów z terminem płatności do 16 grudnia 2002 r. oraz do 16 lutego 2003 r. Tak więc termin zapłaty dla faktur korekcyjnych znacznie wyprzedzał termin zapłaty wyznaczony dla blankietów podstawowych, do których blankiety korekcyjne zostały wystawione.

Wszczęcie postępowania antymonopolowego poprzedziło postępowanie wyjaśniające, wszczęte w związku ze skargami konsumentów oraz Miejskiego Rzecznika Konsumentów w Zamościu.

Pismem z dnia 20.12. 2002 r. ZKE wyjaśniła, że w odniesieniu do drobnych odbiorców energii elektrycznej stosuje dwunastomiesięczny cykl odczytywania i rozliczeń za energię elektryczną. System ten oparty jest na rachunkach częściowych (zaliczkowych), których wysokość jest prognozowana w oparciu o indywidualne zużycie energii w dwóch poprzednich cyklach obrachunkowych. Rachunki częściowe są wyliczone na cały roczny okres rozliczeniowy, z płatnością w odstępach dwumiesięcznych. Do wyliczenia kwot rachunków zaliczkowych przyjmuje się ceny i stawki opłat obowiązujące w dniu wydruku „Książeczek wpłat”.

W przypadku odbiorców energii od ZKE rozliczeniu poprzedniego okresu (04.2001 r. – 04. 2002 r.) towarzyszyło wyliczenie prognozy na okres : 04.2002r. - 04.2003 r., które zostało zrealizowane z zastosowaniem cen, które obowiązywały do dnia 30.06.2002 r.

Od dnia 1.07. 2002 r. na mocy decyzji Prezesa URE, ZKE wprowadziła w Taryfie nowe ceny energii elektrycznej, dla gospodarstw domowych wyższe średnio o 8,5 %. Tymczasem odbiorcy energii regulowali opłaty za energię wg wystawionych wcześniej blankietów, po cenach niższych, już nieaktualnych. W tym stanie rzeczy od dnia 01.07.2002 r., zdaniem ZKE, rozpoczął się okres kredytowania odbiorcy przez dostawcę energii.

Aby skrócić czas kredytowania odbiorców przez ZKE, odbiorcom energii zostały wyliczone i przedstawione przez ZKE blankiety dodatkowe (korekcyjne) rekompensujące skutki wspomnianej podwyżki. Rozliczeniem kompensacyjnym objęto okres od 1.07.2002 - 15.02. 2003r.. Każdemu odbiorcy wystawiono i przesłano jeden blankiet dodatkowy z terminem zapłaty na dzień 26.11. 2002 r.

Zasadność i racjonalność tego typu działań ZKE uzasadniła w sposób następujący :

1. Wyprzedzająco przeliczono co prawda dwa blankiety (15.12.2002 i 15.02.2003 r), co jest równoznaczne z kredytowaniem ZKE ze strony odbiorcy przez okres około 2, 5 miesięcy (30.11. 2002 r. – 15.02.2003r.), należy jednak pamiętać o wcześniejszym kredytowaniu odbiorcy przez dostawcę na większą skalę, bo w okresie dwukrotnie dłuższym tj. 1.07. – 26.11. 2002 r.
2. Blankiety kompensacyjne pozwoliły ZKE na naliczenie i odprowadzenie podatku VAT , który w przeciwnym razie byłby – nie do końca zgodnie z przepisami prawa skarbowego – przeniesiony na kolejny rok i zamrożony aż do rozliczenia po odczycie w miesiącu kwietniu 2003 r.
3. Rachunki kompensacyjne pozwalają uniknąć w przyszłości (po rozliczeniu rocznym) dużych dopłat, które części odbiorców przysparzają kłopotów, dlatego przytłaczająca większość odbiorców – szacowana na 98 % akceptuje formułę dodatkowego fakturowania.

Zdaniem ZKE konsumenci – odbiorcy energii powinni w trybie reklamacyjnym podnosić brak zasadności rachunków częściowych .

W odpowiedzi na wszczęcie postępowania ZKE pismem z dnia 20.03.2003 r. podtrzymała swoje wcześniejsze stanowisko, a dodatkowo wyjaśniła, że jej zdaniem przedstawiony zarzut o nieuzasadnionym korygowaniu niewymagalnych jeszcze faktur (z lutego 2003) jest niezbyt trafny, jako, że blankiety pierwotne stanowią jedynie swoisty klucz do wyliczenia kwoty dopłat za cały okres objęty podwyżką cen i „na dobrą sprawę mechanizm ten nie musiał być ukazywany odbiorcom”.

ZKE przedstawiła rozliczenie z jednym ze skarżących za okres od 23.04.2002 r. – 19.12. 2003 r. w którym wykazała , że saldo rozliczeń na dzień 19.12. 2002 r. dla tego odbiorcy wynosi 110, 57 PLN na niekorzyść ZKE , co oznacza, że odbiorca energii zapłacił w tym okresie rozliczeniowym za mało w stosunku do poboru energii .

Powyższe rozliczenie ZKE podała jako przykład, że nie narzuca ona odbiorcom uciążliwych warunków umowy w efekcie bilansowania po zakończeniu okresu rozliczeniowego, co miałyby miejsce w sytuacji żądania przez dostawcę ustanowienia przedpłaty (nadpłaty). Podkreśliła , że przeliczenie konkretnych blankietów stanowi jedynie

techniczną stronę wyliczenia i nie ma nic wspólnego z przypisywanym ZKE „żądaniem płatności za nie dostarczoną energię elektryczną”.

ZKE podała również, że powyższa metoda wyegzekwowania należności od odbiorców wynikająca z wprowadzenia podwyżki zastosowana została po raz pierwszy i nigdy nie miała charakteru systemowego. Ponadto wyjaśniła, że miniona edycja dodatkowych blankietów była pierwszą i ostatnią w ZKE. Tego rodzaju decyzja wynika z przeświadczenia dostawcy, że przyszłe podwyżki energii, o ile w ogóle będą miały miejsce – będą kilkakrotnie mniejsze od ostatniej i nie będą powodować konieczności działania w podobnym trybie.

Organ antymonopolowy w toku postępowania zwrócił się do Urzędu Regulacji Energetyki – Wschodni Oddział Terenowy w Lublinie o przedstawienie stanowiska, czy opisany wyżej system pobierania opłat za energię elektryczną przez ZKE - w związku z podwyżkami cen energii jest prawidłowy, czy też nie.

Urząd Regulacji Energetyki – Wschodni Oddział Terenowy w Lublinie wyjaśnił, że o ile nie budzi wątpliwości zastosowanie korygującej faktury dla wcześniej uregulowanych przez odbiorców blankietów opłat, których kwota należności została ustalona w oparciu o ceny i stawki opłat obowiązujące do dnia wprowadzenia nowej taryfy, to nie jest zasadne w świetle obowiązujących przepisów, wystawianie faktury korygującej dla blankietów opłat wystawionych na późniejsze terminy płatności wraz z ustaleniem 14 dniowego terminu zapłaty, gdyż wprowadzono wcześniejszy dodatkowy termin płatności dla części opłat, nie pokrywający się z poprzednio ustalonymi terminami.

W oparciu o zebrany w sprawie materiał dowodowy Prezes UOKiK ustalił następujący stan faktyczny :

Zamojska Korporacja Energetyczna S.A. w Zamościu dla odbiorców energii elektrycznej zaliczanych do V grupy przyłączeniowej ustaliła 12 miesięczny okres rozliczeniowy, przy czym system ten oparty jest na rachunkach częściowych, których wysokość jest prognozowana w oparciu o indywidualne zużycie energii przez odbiorcę w dwóch poprzednich cyklach (latach) obrachunkowych. Rachunki częściowe są wyliczane na cały roczny okres rozliczeniowy, z płatnością w odstępach dwumiesięcznych.

W okolicznościach niniejszej sprawy ZKE przesłała każdemu odbiorcy tej grupy „Książeczkę opłat” z blankietami opłat

zawierającymi prognozowane zużycie za okres 04.2002 – 04.2003 oraz odpowiadające temu kwoty opłat, przy czym zastosowała stawki cen i opłat za energię elektryczną obowiązujące do dnia 30.06.2002 r.

Nowa Taryfa dla energii elektrycznej obowiązująca odbiorców ZKE S.A. w Zamościu została zatwierdzona decyzją Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki z dnia 15 czerwca 2002r. i ogłoszona w Biuletynie Branżowym URE w dniu 15 czerwca 2002 r., przy czym zaczęła obowiązywać z dniem 1 lipca 2002 r.

Dostawca energii wobec każdego odbiorcy zaliczonego do grupy V (których łączną ilość określił na 49 524) , wyliczył i przesłał do zapłaty tzw. blankietów dodatkowy (korekcyjny). Rozliczeniem korekcyjnym objęto okres od 1.07. 2002 do 15.02. 2003 r. Faktury korygujące wystawiano i przesłano odbiorcom w listopadzie 2002r. z 14 dniowym terminem zapłaty tj do 26.11. 2002r. Wynikało z nich, że faktura dodatkowa dotyczy korekty blankietów podstawowych już zapłaconych przez odbiorców jak i blankietów opłat z terminem płatności wyznaczonymi przez dostawcę do 15.12.2002 i 15.02.2003r.

Ogólna kwota dodatkowych blankietów opiewała na kwotę 2 522.588 PLN, a zbiorcza kwota wystawiona dla tej grupy odbiorców , na którą opiewają blankiety wyprzedzające termin płatności blankietu podstawowego wyniosła około 830 .000 PLN.

Z tej kwoty do dnia 14.01.2003 r. do ZKE wpłynęła kwota 708.000 PLN.

Organ antymonopolowy zważył co następuje :

Art. 8 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów stanowi że zakazane jest nadużywanie pozycji dominującej na rynku właściwym przez jednego lub kilku przedsiębiorców. Zgodnie z art. 8 ust. 2 pkt 6 cyt. ustawy nadużywanie pozycji dominującej polega na narzucaniu przez przedsiębiorcę uciążliwych warunków umów, przynoszących mu nieuzasadnione korzyści.

Aby działania przedsiębiorcy zostały zakwalifikowane jako opisana wyżej praktyka, muszą być spełnione łącznie wszystkie trzy przesłanki, a mianowicie :

- narzucenie warunków umowy,

- uciążliwość tych warunków,
- osiągnięcie nieuzasadnionych korzyści w wyniku narzucenia tych warunków .

Narzucanie uciążliwych warunków umowy musi mieć charakter przymusowy , wymuszony przez przedsiębiorcę dominującego z racji posiadanej siły rynkowej.

W rozpatrywanej sprawie ZKE działając na niekonkurencyjnym rynku jakim jest rynek obrotu energią elektryczną , posiada niekwestionowaną pozycję dominującą w rozumieniu art. 4 pkt 9 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów (przez pozycję dominującą rozumie się pozycję przedsiębiorcy, która umożliwia mu zapobieganie skutecznej konkurencji na rynku właściwym poprzez stworzenie mu możliwości działania w znacznym zakresie niezależnie od konkurentów, kontrahentów oraz konsumentów; domniemywa się, że przedsiębiorca ma pozycję dominującą, jeżeli jego udział w rynku przekracza 40 %).

W rozpatrywanej sprawie ZKE działając na niekonkurencyjnym rynku , jakim jest rynek obrotu energią elektryczną, posiada niekwestionowaną pozycję dominującą, co nie wymaga dowodu, gdyż jest ona monopolistą sieciowym, technologicznie połączonym ze swoimi odbiorcami. Posiada ona również niewątpliwie, przewagę kontraktową w stosunkach umownych, co pozwala jej dyktować warunki umów swoim odbiorcom, którzy nie są równorzędnymi partnerami czy kontrahentami. Odbiorcy nie mając wyboru innego dostawcy godzą się najczęściej na warunki umowy narzucone im przez stronę silniejszą .

W okolicznościach niniejszej sprawy to właśnie skargi od konsumentów, którym narzucono wbrew ich woli uciążliwe , warunki umowy zainicjowały organ antymonopolowy do podjęcia postępowania. Prezes UOKiK nie przyjął argumentacji ZKE, że 85 % odbiorców akceptuje ten system, gdyż twierdzenie to nie zostało poparte żadnymi dowodami.

Organ antymonopolowy nie podziela argumentacji ZKE, że warunki płatności nie zostały odbiorcom narzucone, gdyż odbiorcy energii mogli w drodze reklamacji kwestionować rachunki korekcyjne, a tym samym uzyskać zmniejszenie ich wysokości lub ich anulowanie.

Tryb reklamacyjny nie służy, w opinii organu antymonopolowego, do negocjacji warunków umowy, w tym terminów płatności. Dostawca energii zawierając umowy z odbiorcami w ogóle nie przewiduje negocjacji tych warunków. Dostawca, również w żadnej innej formie nie powiadomił odbiorców o przewidywanym sposobie korekty rachunków.

Mając powyższe na względzie, narzucenie warunków umowy przez ZKE zostało udowodnione .

Za uciążliwy warunek umowy uznać należy każdy warunek oznaczający dla jednej ze stron umowy ciężar większy od powszechnie przyjętych w stosunkach danego rodzaju.

Stosunki danego rodzaju określone są w przedmiotowej sprawie przez par 38 Rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 14 grudnia 2000 r. w sprawie szczegółowych zasad kształtowania i kalkulacji taryf oraz zasad rozliczeń w obrocie energią elektryczną (Dz.U. z 2001 r. Nr 1 poz. 7). Dla odbiorców energii elektrycznej zaliczanych do V grupy przyłączeniowej okres rozliczeniowy nie może być dłuższy niż rok. Jeżeli okres rozliczeniowy jest dłuższy niż miesiąc, w okresie tym mogą być pobierane opłaty za energię elektryczną w wysokości określonej na podstawie prognozowanego zużycia energii elektrycznej w tym okresie. Jeżeli w wyniku wnoszenia opłat na podstawie prognozowanego zużycia energii elektrycznej powstanie nadpłata lub niedopłata za pobraną energię elektryczną, to :

- nadpłata podlega zaliczeniu na poczet płatności ustalonych na najbliższy okres rozliczeniowy , o ile odbiorca nie zażąda jej zwrotu,
- niedopłata doliczona jest do pierwszego rachunku , ustalonego dla najbliższego okresu rozliczeniowego .

W/w przepis nic nie mówi o możliwości stosowania korekt faktur VAT wystawionych w oparciu o prognozowane zużycie energii elektrycznej, a tym bardziej o dokonywaniu korekt w stosunku do płatności jeszcze niewymagalnych.

Zgodnie z art. 47 ust. 4 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne (Dz.U. nr 54 poz. 348 ze zm .) dostawca energii ma możliwość wprowadzenia zmiany cen i stawek opłat po upływie 14 dni od daty publikacji taryfy . Taryfa dla energii elektrycznej obowiązująca odbiorców ZKE, jak wspomniano wyżej, została zatwierdzona przez Prezesa URE i ogłoszona w Biuletynie już 15 czerwca 2002 r. Uwzględniając powyższe uwarunkowania już od dnia 30 czerwca 2002 r. dostawca energii mógł stosować nowe ceny i stawki opłat w rozliczeniach z odbiorcami .

W kontekście powyższych przepisów warunek umowy, który nakazuje odbiorcom energii zapłatę z tytułu korekty rachunku podstawowego w terminie znacznie wcześniejszym jak zapłata za rachunek podstawowy , którego dotyczyła korekta, jest uciążliwym warunkiem umowy .

Nie budzi wątpliwości organu antymonopolowego zastosowanie korygującej faktury dla wcześniej uregulowanych przez odbiorców blankietów opłat, których kwota należności została ustalona w oparciu o ceny i stawki opłat obowiązujące do dnia wprowadzenia nowej Taryfy. Nie jest natomiast zasadne wystawianie faktury korygującej dla blankietów opłat wystawionych na późniejsze terminy płatności (grudzień 2002 , luty 2003) wraz z ustaleniem 14 dniowego terminu zapłaty, gdyż wprowadzono wcześniejszy dodatkowy termin płatności dla części opłat , nie pokrywający się z poprzednio ustalonymi terminami .

Prezes UOKiK nie podziela argumentacji ZKE , że przedmiotowy warunek umowy , nie spełnia kryterium uciążliwego, skoro ZKE przez okres dwukrotnie dłuższy kredytowała odbiorców energii. Jak ustalono wcześniej , ZKE mogła już od 1 lipca 2002 r. wprowadzić korektę w postaci nowych stawek i opłat . Uniknęłaby więc w ten sposób kredytowania odbiorców energii. Rozpoczęcie działań mających na celu likwidację dalszego kredytowania odbiorców dopiero w listopadzie 2002 r. było świadomym wyborem ZKE, co oznacza, że musieli akceptować finansowy aspekt przedsięwzięcia w postaci kredytowania odbiorców. Tymczasem odbiorcy energii stając przed koniecznością zapłaty do 26.11.2002 r. z tytułu korekty za blankiety opłat wystawionych na późniejsze terminy płatności, zostali takiego wyboru pozbawieni.

Nieuzasadnione korzyści jakie przedsiębiorca osiąga na skutek stosowania praktyk zakazanych prawem są odpowiednikiem uciążliwych warunków umowy. Nieuzasadnione korzyści oznaczają sytuację korzystniejszą od powszechnie przyjętych w stosunkach danego rodzaju .

Przerzucenie przez ZKE skutków wejścia w życie nowych cen i stawek na odbiorców energii jest niezgodne z cyt. wyżej przepisami prawa , a przez to stwarza sytuację dla odbiorcy mniej korzystną od powszechnie przyjętych stosunków danego rodzaju.

W wyniku zastosowanej praktyki, jak sama przyznała ZKE , przez okres około 2, 5 miesiąca dostawca energii był kredytowany przez odbiorców. Kwoty , które wpłynęły do ZKE pozwoliły dostawcy energii na zapłatę jej zobowiązań podatkowych w grudniu 2002 r.

Kwota, którą dysponowała ZKE na skutek stosowania wyżej opisanej praktyki to około 830.000 PLN. Organ antymonopolowy nie traktuje tej kwoty jako „nienależnej” lecz jedynie jako kwotę za pomocą której odbiorcy energii kredytowali, wbrew swojej woli, dostawcę energii.

Powyższe praktyka przynosi dostawcy energii nieuzasadnione korzyści w postaci możliwości obrotu kwotami, które według prognozowanego zużycia i wystawionych wcześniej faktur podstawowych winny trafić do dostawcy w późniejszym terminie.

Bezprzedmiotowa jest przy tym argumentacja ZKE poparta wyliczeniem wobec jednego odbiorcy, że nie można zarzucić jej odniesienia nieuzasadnionych korzyści, skoro w wyniku bilansowania, po zakończeniu okresu rozliczeniowego może okazać się, że odbiorcy energii per saldo wpłacili do ZKE za mało w stosunku do poboru energii. Zarzucana ZKE praktyka, nie dotyczy stosowanego przez dostawcę ogólnego systemu rozliczeń lecz odstępstwa od tego systemu dokonanego przez ZKE na niekorzyść odbiorców.

Podsumowując, stwierdzić należy, że spełnione zostały wszystkie trzy przesłanki cyt. wyżej przepisu art. 8 ust. 2 pkt 6 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, a więc udowodniono, że Zamojska Korporacja Energetyczna naruszyła zakaz o którym mowa w art. 8 cyt. ustawy.

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów pomimo stwierdzenia stosowania zarzucanej ZKE S.A. praktyki i nakazania zaniechania jej stosowania odstąpił od orzeczenia o nałożeniu na dostawcę energii kary pieniężnej na podstawie 101 ust. 2 pkt. 1 ustawy . Wziął przy tym pod uwagę następujące okoliczności :

- organ antymonopolowy uwzględnił intencje ZKE, zgodnie z którymi działania ZKE miały na celu uniknięcie wpłacania przez odbiorców jednorazowych wysokich dopłat po zakończeniu okresu rozliczeniowego ;
- zastosowany sposób rozliczenia nie miał charakteru systemowego, a organ antymonopolowy przyjął za prawdziwe twierdzenia ZKE, że zastosowała go po raz pierwszy oraz jej deklarację , że po raz ostatni. Wobec tego, działania ZKE nie miały cech długotrwałej praktyki, a uciążliwość wobec konsumentów również została ograniczona w czasie ;
- ZKE w toku postępowania administracyjnego od początku przyznała się do stosowania zarzucanych jej czynów, na wezwanie organu antymonopolowego przedstawiła wszelkie żądane informacje oraz wykazała pełną gotowość współpracy. Jeszcze przed zakończeniem postępowania podjęła zobowiązanie, że w przyszłości nie będzie stosować kwestionowanej przez organ antymonopolowy praktyki .

Mając powyższe na względzie orzeczono jak w sentencji.

Stosownie do treści art. 78 ust. 1 ustawy o ochronie (...) w związku z art. 479²⁸ § 2 k.p.c.- od decyzji niniejszej przysługuje odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w terminie dwutygodniowym od dnia jej doręczenia , za pośrednictwem Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów – Delegatura w Lublinie.

Z upoważnienia Prezesa UOKIK
Dyrektor Delegatury w Lublinie

Ewa Wiszniewska